

De Gevangenis

NTGENT / LARA STAAL

Het enige verschil
tussen 'wij' en 'zij' is
een
gevangensmuur

Ans Van Gasse

Gezien op 13 maart 2025
Minnemeers NTGent, Gent

Waarom zitten onze gevangenis overvol, terwijl geen enkele ex-gedetineerde beter wordt van dit strafmiddel? Die vraag zindert na een avond 'De Gevangenis' van Lara Staal lang na. Samen met ex-gedetineerden buigt ze zich over waarom en hoe we straffen, en de invloed daarvan op een mensenleven.

20 MAART 2025

Op de scène: een groene mat met veelkleurige lijnen. Is dit een turnzaal, een soort gameshow of een voetbalveld? Welk spel wordt hier gespeeld? Op een kubusvormige stelling met witte doeken speelt een korte documentaire. Talking heads van verschillende experts, getuigen en medewerkers van Vlaamse gevangenis spreken het publiek toe. Straathoekwerkers, onderzoekers, aalmoezeniers... delen in strakke oneliners hun visie op de staat van de Belgische gevangenis. En die is allesbehalve mals.

Dan verdwijnt deze minidocumentaire van het scherm. Door tegenbelichting wordt de traliestructuur achter de doeken zichtbaar. Van buiten gaan we naar binnen, zoomen we in op deze gevangenis, met tussen de spijlen de silhouetten van de spelers (Freddie Konings, Bahadir Kanmaz, Adam Rambouk, Laurens Aneca). Ze vragen zich af of ze klaar zijn om te spelen, om zich bloot te geven. Of vraagt dat volk in de zaal zich vooral niet af wat de spelers gedaan hebben om 'in de bak' te belanden? In één simpele zin fileert de voorstelling het wij-zij verhaal dat we zo graag geloven. De gevangensmuur als een artificiële en weinig productieve grens tussen 'gedetineerden' en 'normale mensen' resoneert als een grondtoon doorheen de hele voorstelling.

'De Gevangenis' is concreet en helder documentair theater met als cruciale vraag: heeft mensen opsluiten (nog) zin? Theatermaker Lara Staal hamert voortdurend op dezelfde nagel, maar doet dat met eerlijkheid en mededogen. Diezelfde nagel verdient immers ook een breed uitwaaiende uiteenzetting, net omdat het opsluiten van criminelen zo diep in onze samenleving is geworteld. Staals dramaturgie voelt als een goed essay: ze overdondert niet met statistiek, durft wél een belerende toon aan te slaan en maakt haar argumenten vooral

voelbaar, door ze aan te snijden via de geleefde ervaring van de spelers.

In een aantal scènes, essayistisch en helder opgedeeld in aktes voorafgegaan door een (tussen)titel, schetsen de vier spelers het gevangeniswezen en het gebrek aan begeleiding voor wie terug in de bewoonde wereld terechtkomt. Afwisselend nemen ze een docerende of een spelende houding aan. Zo krijgen we een theoretische, geschiedkundige uitleg over het ontwerp van gevangenissen, of horen we over 'detentieschade' – het onvermogen om na een periode in detentie weer deel te nemen aan het normale leven. Dan weer wordt de versterkende factor van theater als rollenspel zichtbaar. Spelers schakelen tussen zichzelf en personage, draaien rollen om en spelen net zo goed rechter of cipier. Soms uitvergrotend, soms met een dosis begrip. Ook het publiek wordt, wanneer de lichten aangaan, medeplichtig.

Als er iets is wat we wél ontdekken over deze ex-gedetineerden, is het dat dit getalenteerde mensen zijn met dromen, vrienden en passies.

Hoewel uit de vele verhalen tristesse, onrecht en eenzaamheid spreekt, blijft Staal niet hangen in het trauma. Met enkele penseelstreken schetsen de spelers symptomen van wanbeleid, maar ze zoeken ook hoe ze die kunnen omkeren. Haar spelers te kijk zetten doet Staal niet. Gelukkig. Het confronteert me met de sensatiedrang die ik bij mezelf betrap als ik na afloop probeer op te zoeken wat deze spelers op hun kerfstok hebben. Misschien is dat, mogelijk onbedoeld, het sterkste argument dat 'De Gevangenis' opzet. Hoe het publiek zichzelf tijdens het kijken tegenkomt. Ook daar schuilt de moraal van dit verhaal: hoe kunnen we, zonder ons blind te staren op misdrijven, gedetineerden als mensen (blijven) behandelen? Het antwoord ligt ten dele in het presenteren van ex-gedetineerden als een leeg, in plaats van volgekrabbeld blad.

Als er iets is wat we wél ontdekken over deze ex-gedetineerden, is het dat dit getalenteerde mensen zijn met dromen, vrienden en passies. Stuk voor stuk charmeren ze en tonen ze zich als podiumbeest. Ook dat is een samenspel van hun eigen persoonlijkheden en de ruimte die de dramaturgie van Staal hen biedt, waarin de verschillende talenten liefdevol worden uitgelicht. Rapper Freddie Konings blijkt ook nog eens een geboren comedian, Adam Rambouk is geniaal in het naspelen en omkeren van stereotypen en Bahadır Kanmaz overdondert met zowel intellect als een schijnbaar eeuwig kalm aura.

En dan is er Laurens Aneca, die de plaats inneemt van Kevin Laforce, een speler die tijdens het repetitieproces terug in detentie is geraakt. Het is Aneca – die Kevin speelt - die zich in de openingsscène luidop afvraagt of we niet benieuwd zijn naar zijn strafblad. Doordat de concrete duiding van de vervanging pas aan het eind van de voorstelling komt, zorgt dat voor aangename verwarring. Zou het niet kunnen dat deze 'gewone' theatermaker ook heeft gezeten? Die verwarring brengt me terug naar de grondtoon en het sterkste argument in deze essayistische voorstelling. Dat het enige verschil tussen 'wij' en 'zij' slechts een gevangenismuur is.